

ÉVFORDULÓK

Háromszáz éve halt meg az utolsó kuruc vértanú

Béri Balogh Ádám emlékei

Amikor 1710. október 29-én az egykor még a császárt is megugrasztó kuruc brigadérost holtfáradt csapatával legyűrték Petrasch ezredes rác-labanc legényei, a magyar szabadságharc szerenecsécsillaga már ugyancsak leáldozóban volt.

Béri Balogh néhány hete még Köszeget sarcolta csekély eredménnyel hadai ellátására, s szomorú következménnyel az elhamvadt városra. Az ország rettegett a két éve dúló pestistől, a szerény kuruc hadakhoz nem mert, a labancokhoz nem akart csatlakozni, a II. Rákóczi Ferenc táborában lévő nemesség félt a jövődőtől, mert nem bízhatott sem hadai erejében, sem az uralkodó kegyében. Az elfogatás nagyon jókor jött gróf Pálffy Jánosnak, hiszen őt a császári hadak élére nem hadi érdemei tették a legalkalmasabbá, hanem az I. József és Pálffy leánya közti gyengéd viszony. Ráadásul a grófnak úgy kellett békét kötnie és a kurucokat meggyőznie, hogy ehhez újabb haderőt a pestis-zárlat feloldásáig nem kaphatott. A Dunántúlon felmorzsolódtak a kuruc ezredek, a Dunán labanc szolgálatban rác sajkások vigyázták a réveket, október végére a hideg idő a szabad ég alatt éjszakázó kurucok erejét elcsigázta. Béri Balogh Mohács felé tartott, de Bátaszék után szembetalálta magát az ellenséggel, megpróbált a dombok között elrejtőzni; talán a Sárközbe igyekezett, amikor Szekszárd határában, a csatári árokban próbált egerutat nyerni. Nem számolt azzal, hogy a dombság és az alföld érintkezési pontján a szakadékos árok csapdává válik: Murza lova és kurucai kötésig a löszös sárban forgolódhattak végső órájukban.

Petrasch ezredes még a csata napján megírta jelentését, melyből véres és kegyetlen harc képe bontakozik ki: csak a kurucok közül 70 halott maradt az ütközet után. A brigadérost majdnem agyonverték, de végül mégis Eszékre hurcolták, ahol vasra verték, német legénységgel őriztették, szigorúan (tehát kínzással) vallatták, miközben rablással, gyilkossággal s a császárral szembeni kétszeri esküszegéssel vádolták. Az első két vádpont minden hadat járt katonára ráillik, a községi tűznek szintén nem lehetett oka (a várossal folytatott tárgyalásai nem utalnak erre), az eset inkább a véletlen és a kavarodás miatt következett be.

Más a helyzet az esküszegéssel. Ha úgy vesszük, az 1687-es országgyűlés feladta ugyan, hogy az Aranybulla ellenállási záradéka alapján a magyar nemesnek jogában álljon uralkodójával szembefordulni, az ónodí országgyűlés viszont kimondta a Habsburg-ház trónfosztását. Az esküszegést tehát így mindenki elkövette, aki Rákóczi zászlai alá sereglett, vagy 1707 után ott maradt. Ha azonban vétkesnek bizonyul a nemes, akkor csakis az uralkodó és az országgyűlés beleegyezésével lehet megbüntetni. Ebben bízhattak a fejedelem hűséges követői, s tudta ezt nyilván Pálffy is. Neki a békekötés a legfényesebb bizonyíték lenne alkalmasságára, csak hogy erre igen rövid időt kapott, engedményeket pedig alig tehet. Hadereje, ha nagy is, döntő győzelmet egyhamar nem arathat, így egyelőre az apróbb sikereknek

Béri Balogh Ádám mellszobra
(Farkas Pál alkotása)

örül. Négy nappal Béri Balogh elfogatása után már Pestre érkezik, s kemény, sötét hangú levelében felszólítja báró Perényi Miklóst: „*Adja fel kegyelmed Egert, különben az haditörvény fog diktálni...*” Egy magyar főnemes ilyenmin jót mosolygott, mert tudta, hogy erre még soha nem volt példa, s miért éppen most lenne? Pálffy vélt nyomatékkal, hozzáteszi: „Bevettem Ujvárt.” (Thaly Kálmán ehhez megjegyzi: „Bevette ám Haiszter, de nem te!”) „*A Dunántul való kurucság mind széjjel veretett, zászlóstud jötek vissza, míhelyt Balogh Ádám kézben akadt, kit is ide hozatok Buda várába és hadi törvényt szolgálok reája...*” Perényivel szemben már két nap múlva hangot vált a fővezér, aki a haditörvény okmányait is örömmel írja alá december 4-én.

Annál könnyebben tette ezt, mert előző nap a Dunán Budára hozták Béri Balogh Ádámot. Bár már november elején, még eszéki fogsága idején elítélték rablásért s (feltehetően a községi) gyűjtogatásért Budán (!), de egyben megkezdtek az ítélet felülvizsgálását is. Rákóczi viszonylag hamar értesülhetett a tárgyalásról, mert december 12-én már Beresényinek írja Kállórol: „*Szegény Balogh Ádámra hadi törvényt látott Pálfi (!); még ugyan eventusát [kimenetelét] nem tudom, de azon okát adja, hogy kétszer is labancságra ígérkezett s hitit is még akkor adta, amikor szegény Ibrányi elveszett [1704-ben], de meg nem tartotta, mely is, ha így van, excusabilis [menthető] lehet cselekedeti.*” A fejedelem Emlékiratában „bátor és igen jó magaviseletű tiszt”-ként említett brigadérosról megírja: „*elfogták és lefejezték, a hadifogylyal való bánásmódról kötött szerződés ellenére, melyet a császáriak már egy éve nem tartottak meg.*” (Tudománytörténeti csemege, hogy a II. Rákóczi Ferenc Emlékiratai 1979-es kiadásában, melyet Vas István fordított, az elmélázó Köpeczi Béla a jegyzetekben erről azt állítja: „Balogh Ádámot okt. 29-én verték meg a császáriak és fogták el *Vörösmarton, Mohácstól délre.*”)

Két kérdés merül fel. Az egyik, hogy mikor ítélték el, s a másik: miért vártak a kivégzéssel? Tóth Gyula 1958-as *Balogh Ádám kuruc brigadéros* című könyvében azt írja: „*A haditörvényszék gyorsan meghozta döntését: Rákóczi brigadérosát pallos általi halálra ítélte.*” A jegyzetekben azonban idézi a Wienerisches Diarium 1711. évi 786. számát: „*Balogh Ádám fölött – ki mint fogoly Budán volt – febr. 4-én mondták ki a halálos ítéletet és 6-án végre is hajtották.*” Azt tudjuk, hogy az udvari haditanács november 22-én arra utasít: a brigadérosat „semmi esetre se szállítsák Budára”, december 6-án pedig – a szállítás után, de erről mit sem tudva – ügyének halasztását szorgalmazza. A haditanács – mivel Tóth szerint „*Pálffy fokozott erővel követelte a tárgyalás és halálos ítélet kimondását*” – megmásította véleményét, s már december 22-én tudatta a fővezérral: „*Ha a megtorlás nem aggályos, akkor Balogh Ádám fölött haditörvényszék volna tartható és az ítélet azonnal végrehajtható.*” Logikusnak látszik, hogy az utóbbi időpont után Pálffynak nem lenne oka habozni: semmiféle megtorlástól (tehát például labanc főemberek kivégzésétől) nem tarthat, indulata és felhatalmazása is megvan, a haditörvényszék csak intésére vár. Vajon mi lehetett az oka közel ötvennapos várakozásának?

Az egyik feltétlenül az, hogy december 22-én egy másik meghatalmazást is kapott Pálffy, mégpedig I. Józseftől a Károlyi Sándorral folytatandó béketárgyalásokra. Ehhez nem lenne jó hangütés Béri Balogh kivégzése. A fővezér helyett a pestis, a hideg tél és a lovak elhullása dacára január 1-jén Debrecenbe indult seregével, hogy az új hadi helyzet érveivel is sürgesse a meghódolást. Ennek érdekében még (többször meghosszabbított) fegyverszünetet is kötött, sőt – egyelőre a királyi felhatalmazás pusztán reményében – személyesen tárgyalt Vaján Rákóczival. A fejedelem emlékiratai szerint: „*Kényszeredtség és feszélyezés nélkül folyt le minden. Amikor egyedül maradtunk Pálffival, biztosított a császár jóakaratóról. Arra buzdított, írjak hódoló levelet, és ha ezt megteszem, biztosíthat róla, hogy a császár a nemzetnek éppúgy, mint az erdélyieknek, megadja törvényeken alapuló minden szabadságát és általános bocsánatot mindazoknak, akik még fegyverben vannak.*” Nincs okunk kételkedni abban, ez hangzott-e el, de abban sem, hogy ezzel a fővezér messze túllépte felhatalmazását. Reményeit a gyors békekötésre mégis az éleszthette, hogy Rákóczi megígérte: „*nem vonakodom illendő levelet írni a császárnak, s ezt három napon belül el is küldöm neki.*”

Ez visszamenőleg mindent megoldott volna. Azonban az 1711. február 4-én este kézhez kapott levél legkevésbé sem volt hódoló hangvételű, aláírása szuverén uralkodóra utalt, a felkelést jogosnak tartotta, követelte, s nem kérte a felkelő nemesek birtokának visszaadását. E levélből mindenki félt: a haditanács elnöke az uralkodónak át sem merte adni, Pálffy pedig később azt szerette volna elhitetni, hogy nem is olvasta. Így viszont Savoyai Jenő szerint a mulasztása még nagyobb, ráadásul a fegyverszünettel és ígéreteivel a magyaroknak egyoldalúan kedvezett. Pálffy a bukásával fenyegető következtetéseket előre átláthatta, s azon töprengtetett, vajon mivel adhatná bizonyítékát szigorának, császárhűségének, egyzersmind miként sürgethetné a békekötést.

Látszólag semmi nincs a kezében, hacsak Balogh Ádámot nem tekinti annak, aki a császárt vérgisérthette egykor azzal, hogy portyája során csaknem elfogta, s menekülésre kényszerítette. Hadi ereje, hatalma ugyan már nincs, de tegnap még a kurucok utolsó bástyájaként jelképes alak. Ráadásul közép-

birtokos nemes, annak a rétegnek a tagja, amelynek döntő befolyása lehet nemzetes társai véleményére, s talán még a francia király kardját a kölesdi győzelméért neki jutalmul küldő II. Rákóczi Ferencre is.

Ha nem is láthatunk Pálffy haditanács által is mozgatott gondolataiba, hihető, hogy a Béri Balogh esküszegésében részes nemesség megfélemlítésére és az uralkodó belső köreinek megnyugtására egyaránt alkalmasnak látszott a kivégzés. Lehet, hogy a bécsi lap értesülése helytálló, s az ítélet ezért született meg csak február 4-én – nyilvánvalóan Pálffy utasítására. Két nap múlva fejezteti le a brigadéros Budán, száz nappal elfogatása után. Újabb (bár keserves) nyolcvan napra rá már a békeszöveg utolsó simításait végzik. Szakály Ferenc szavaival a harc folytatására felszólító Rákóczi-kiáltvánnyal szemben: „*a még a fejedelem hűségén maradt konföderált rendek 1711. április 25-i szatmári gyűlése a békekötés mellett voksolt.*” Így született – a Kosáry Domokos által elérhető maximumnak tartott – gyümölcsöző kompromisszum a nemesség két oldalon álló képviselői között. Akkor, s azóta senki sem gondolt Béri Balogh Ádámról, aki az idevezető úton, ha akaratlanul is, életét áldozta ezért. Olyan is csak egy akadt, aki sejtetni engedte az összefüggést. Thaly Kálmán 1865-ben így írt: „*1710 végén, a szegszárdi szerencsétlen csata után, fakó lóva alatta összerogyván, elfogatott. Budára vitték, ahol is midőn Rákóczitól sem nagy ígéretekre, sem fenyegetésekre elállani nem akarna: a haditörvény halált diktált fejére. És így a híres hős pártfeleinek minden tiltakozása dacára, Pesten lefejeztetett, az 1711 év elején, a midőn a szatmári békealkudozások már folyamatban voltak.*”

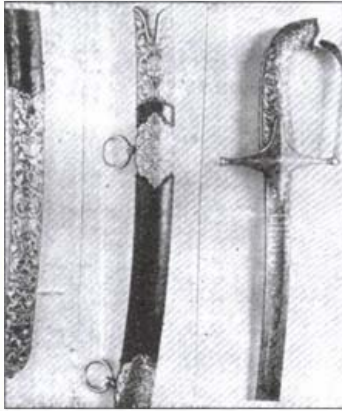
Pálffy János gróf

Béri Balogh Ádám után a róla elnevezett fán kívül részben elveszett birtoka és nevezetes kardja maradt az utókorra. A birtok ráeső részét sikerrel perelte vissza a vitéz kuruc özvegye, Festetics Juliánna, de – az 1715-ös, Rákóczit hazátlanná tévő törvény után nem sokkal – 1722-ben Balogh Farkas és Baltazár hűtlenség bűnében találtattak vétkesnek, „*vagyonuktól megfosztatnak*”, s 1723-ban a Petrovszky-család kapta meg 3000 ezüstmű forintért. Mivel a familia 1833-ban fiúágon kihalt, a dominium ismét uralkodói kézbe szállt, onnét pedig – az utolsó közvetlen királyi donációként Magyarországon – 1837. június 15-én, 30 000 forint elengedése után, 56 507 forintért Bartal György kapta. (A korban s később is tudni vélték, hogy a Kossuth elleni vádak megalkotásáért jutalmazták ezzel. Ha ez nehezen igazoltó is, az mindenesetre feltűnő, hogy a későbbi kormányzót az 1837. május 5-ére virradó éjszaka vették őrizetbe, s így a két dátum közelsége is csábíthatott a kombinációra.)

A birtoknál jóval nevezetesebb kard első megtekintése és leírása után – fogalmazzunk így – „*került elő*” a *Balog Ádám nótája*. Mindkét esemény mögött Thaly Kálmán, a kuruc kor fáradhatatlan bűvára állt. A Vasárnapi Ujság 1864. évi 30. számában a kölesdi diadalról írt, s mivel ezért kapta a brigadéros a kardot, kérést illesztett cikke végére: „*Vajha e becses történeti ereklye rajza beküldetnék!*” Ennek nyomán 1865. június 18-án már széles körben ismertethette meg a nemzeti ereklyét. „*Szerény szavam nem hangozék el a pusztában, mert Szabó István fényképész hazánkfia, a tulajdonos Forster Zsigmond úr engedelméből lefényképezé a nevezetes szablyát...*”

E kardot hagyomány szerint XIV-dik Lajos francia király küldötte 1707-ben az ónodi országgyűlés alkalmára szövetségésének, Rákóczi Ferenc fejedelemnek; s valóban a kard francia felirata franciaországi eredetre, s ezüstjének ritka műzlessel készült domborművei párisi udvari ötvös vésőjére emlékeztetnek. A kardnak tömör ezüst markolata s hüvelyének egyéb ezüst részei izlésteljes virág lomboszat-s egyéb ékítményekkel remekül vannak borítva, a penge dúsan aranyozott, s éppoly díszes, mint vivásra alkalmas és erős, – szóval mestermű. A penge hátrészének vastagsága s a rajta végig húzódó vércsatorna is mutatja, hogy egyszersmind csatakardnak készült, és mutatják az élen látható csorbák, miszerint Balogh Ádám használta is későbbi ütközeteiben...

A kard alakjára nézve görbe, de nem túlságosan: azaz török, hanem magyar módra; külsejének ezüsttel nem borított része most már meglehetősen kopott, de annál érdekesebb – minthogy – cápahal-héjjal van be vonva. Hossza az egésznek mintegy három lábnyi, markolatja hét hüvelyknyi, a két kardkötő-karika ezüstje 2 és 1/2 hüvelyknyi, végre a kard alsó részén levő ezüst 10 hüvelyknyi hosszúsága, át-

Béri Balogh Ádám kardja

Az 1896-os ezredéves kiállítás sokakat ösztönzött arra, hogy a családi ereklyetárból elővegyék a nemzetünk dicsőségét megidéző tárgyakat. Így került Tolna vármegye múzeuma birtokába Béni Balogh már addig is kalandos utat bejárt kardja. A helyi sajtó csak jóval az eset megtörténte után, 1895. december 22-én tudatta a hírt, s azt: „a kardnak ez idő szerint Forster István földbirtokos a tulajdonosa”. A brigadéros egyik fia ugyanis Franciaországba ment, másik azonban Tolnában élt tovább. Egyik unokája Forster Antal felesége lett, az ő ötödik fia az 1849 utáni császári megyefőnök, Károly. Ennek hetedik eseméteje Zsigmond, akinek fia az adományozó Forster István. Talányos ugyanakkor, miként kerülhetett örökösödés révén a családhoz ez a kard, hiszen az nem szerepel a kuruc vezér igen gondos (még kecskegidákat, gombokat is felsoroló) végrendeletében. Nem elképzelhetetlen, hogy a jelképes fegyvert ekkorra ő már kellően elrejtette, mivel annak jelentősége messze túlnőtt személyén.

Csak annyi bizonyos: becses ajándékként XIV. Lajos küldte II. Rákóczi Ferencnek, de hogy mikor, arról nem szólnak a följegyzések. A kérdést sem nagyon bolygatta eddig a kutatás. Thaly 1707-ben, az ónodi országgyűlésre teszi az átadást – még nem jelölt hagyomány alapján. Legkorábban 1704-ben érhetett ide, amikor a francia király seregei is szorult helyzetben voltak, mert ekkor toppant be Eger ostromakor Fierville lovag, aki XIV. Lajos hitlevelét hozta néhány hadmérnök kíséretében. Ez azonban az első kapcsolatfelvétel, ilyen megtiszteltetés túl korai lenne. Ugyanide jött, már követként 1705-ben Desalleurs őrgrof, akit ünnepélyesen fogadtak, de a várt fegyvereket nem hozta – talán csak épp ezt a jelképes kardot. Ezután még az erdélyi fejedelmi beiktatás, vagy a közvetlen utána lezajlott ónodi országgyűlés mutatkozik alkalmasnak a kard átadására.

Leglogikusabbnak azért látszik az 1705. év, mert a mives ötvösmunkán kezdendő harcra utal a francia szöveg. Az is jelképes, hogy e kardot a fejedelem az 1708. szeptember 2-i kölesdi győzelemért adta Béni Balognak: igen fontos, önbizalom erősítő visszavágás volt ez az éppen egy hónappal előbb elszennvedett trencsényi vereségért, ahol Rákóczi lebukott a lováról, mire a sereg szétfutott.

A kard a millenniumi kiállítás után a megyei múzeumba került. Akkori leírás szerint a szablya 92, ebből a penge 78,5, a hüvely 80,7, a pengeszélesség 2,4 centiméter. Mindezt azért érdemes elmondanunk, mert már csak fényképen csodálhatjuk meg, mivel 1944–45-ben eltűnt. Nincs adat arról, hogy német, magyar vagy orosz gazdája lett-e, de talán felbukkan majd valahol. Mostanában – az 1951-től 1989-ig a kuruc vezér nevét viselt – Wosinsky Mór Megyei Múzeum hivatalosan próbálkozik a nemzeti ereklye felkutatásával.

* * *

A szekszárdiak Béni Balogh emlékét mondákban s helynevekben egyaránt őrizték századokon át. Az 1700-as években már megvolt a máig élő *Szilfán alul*, *Szilfán felül* helynév: csak így emlegették, mert Rákóczi vagy Béni Balogh nevének kimondása még sokáig nyílt felségsértés számba ment. Így bukkant elő 1834-ben Garay Nepomuk (azaz János) *Csatár* című Hőskölteményi rajzolata *Bemenetelében* is.

„Közben a róna Csatár terjed, s közepette Csatárnak
Százados ágaival terebély nagy szilfa tenyészik...
Sokszor alád ülnek fúradtan tiszteletes fa...”

Újabb emberöltő múlva, éppen Liszt szekszárdi tartózkodásakor aztán úgy látszott, végképp megpeccételődik a fa sorsa. A Magyar Történelmi Társulat életében nem sokszor fordult elő, hogy egy fával

foglalkozott volna. A választmány 1870. október hó 6-i ülésén „Thaly Kálmán titkár reflektál a hírlapok azon tudósításra, hogy a Szekszárdon túl, a báttaszéki országút mellett, a csatári szőlőhegyek alatt állott vén, terebély szilfát, az ú. n. Balogh-fáját, melyhez a néphagyomány Rákóczi vezér Balogh Ádám elfogatását csatolta, a múlt szeptember hó 8-án d. u. 2 óra után a dühöngött vihar derékon kettétörve ki döntötte.” S miután Thaly éppen előző évi bécsi kutatásaiból tudta, az itteni elfogatás nem legenda, hanem valóság, a társulat meggyőzte: „intézzon megkeresést Tolna vármegye hazafias érületű közönségéhez: jelöltesse meg az emlékezetes fa helyét bármily egyszerű, de tartósságot ígérő kő- vagy vasozloppal.” A terjedelmes levél érveket, sőt felirat-javaslatot is tartalmazott, a végén fennkölt Bajza-idézettel:

„Hol legtöbb honfivér lépé
A harci sikokat:
A népszabadság ott tenyész
Legszebb virágokat.”

Telt-múlt az idő, s a társulat közlönye, a Századok 1871 márciusában szomorúan állapította meg: „Tolna vármegye közönsége a Magyar Történelmi Társulat múlt évi october hó 15-kén kelt átiratára még semmit sem válaszolt. Kihalt-e belőlük minden érzék a hazai történelem és tudományosság, s minden kegyelet őseik iránt? Vagy méltóságuk alattinak tartják egy tudományos társulattal érintkezni? Bezzeg nem így gondolkoznak s járnak el társulatunkkal szemben a képviselőház, a ministeriumok, a hercegek, más városok, vármegyék! Ha indítványunkat a tolnaiak határozat nélkül ad acta tették, szégyen reájok az utókor előtt! Mindazáltal még jót remélünk s választ várunk.”

A következő hónapban megírták: „egy Tolna megyei származású buzgó tagtársunk csodálkozását fejezi ki, holott értesülése szerint indítványunk a vármegyének még october havi bizottmányi gyűlésén fölolvastatt, s lelkesülve fogadtatván, azonnal bizottság nevezetett ki az indítvány foganatosítása érdekében teendő intézkedések végett.” A lelkes válasszal együtt tudatták azt is: „biztos értesülés szerint e választat az ottani kiadóhivatal túlhalmozottságából eredett tévedésből késett ily soká”. De ezen kívül nem történt semmi.

Már 1874-et írtak, amikor „Höke Lajos úr most, a Fővárosi Lapok április 26-i számában a Béri Balogh-család okiratait ismertetvén, főlemlíti, hogy a megye által az állítandó emlék költségeinek összeszerzésére kiküldött bizottság a különben annyi gazdag földesúri családdal dicsekedő Tolnában, fájdalom oly rideg közönnyel találkozott, miképp csak igen csekély összeget sikerült egybegyűjtenie. Azonban a jó ég kegyesebb volt az elvérzett hős emléke iránt, mint az emberek, és legközelebb földijei; ugyanis azóta a vén kidőlt fa törzséből oly életerős sudár sarjadott fel, hogy – hacsak gonosz kezek ki nem irtják –, hivatva lesz Balogh Ádám emlékét pár századig fenntartani. Szóval a vitéz vezér fája, mint dicsősége, az új időben új életre kelt.”

Báró Augusz Imre – a kuruc leányági leszármazottja – 1882-ben jelölte meg az agg szilfát diszes réztáblával. Az erre került szöveg ma is az általa kidolgozott formában olvasható az emlékkövön: „Ezen a helyen fogatott el Béri Balogh Ádám, II. Rákóczi Ferenc dandárnoka, ki a hős tulajdonságait a hon és a szabadság szent szeretetével egyesíté s elvhűségéért kegyetlen vértanúságot szenvedett. Örökös tisztelet emlékének! A haza minden előtt!”

A fa története ezzel azonban korántsem ért véget. Már Garay János leírta a Szekszárdi régiségekben: „A babona és előítélet a fárol egyebet is tart, mi nem idevaló.” E titokra a költő szobrának avatásakor, 1898-ban derül fény. Az alkalomra kiadott albumban Garay Antal bátyja szájába adja: „Azt mondják, hogy a (Béri Balogh) lelke most is visszajár. Mert ha valami német ott éjfélkor elmegy a szilfa mellett, hát úgy üti pofon jobbról, balról valami, hogy sziporkát hány a szemé.” Jót mosolyogva gyanakodhatnánk a párizsi '48-as forradalom torlaszharcaiban küzdött Tóni bátyánk kegyesen tódító fantáziáján, ha nem olvasnánk a Tolnamegyei Közlöny 1903. évi szeptemberi számában: „15-én délután 4 óraker az a hír érkezett a városba, hogy két német vándorló magyaryűlöletből felgyújtotta a Balogh-fát. A város-házaról Nikitis Imre tüzeltő alparancsnok és Szűcs Ferenc szakaszparancsnok rögtön fecskendővel kiindultak, hogy a nevezetes fát megmentsék, mi sikerült is nekik.”

Ekkor már hivatalosan védik a fát: „korhadt részeit levágták, és bepléhezték a levágott törzsrészeket, a hazafias kegyelet mentette meg az elpusztulástól”. Hamarosan – talán Rákóczi hamvainak hazahozatalán felbuzdulva – előbb a Báttaszéki utcát nevezték el Béri Baloghról, majd 1907-ben a megye elhatározta: méltóbb emléket állít. A fenti lap november 11-i számából Döry Pál alispán stílusiskolájával azt is megtudjuk, mily szépen kérte egykor. „Vágyok bátor a Tisztelt címhez azon tiszteletteljes kérelemmel fordulni, hogy a Rákóczi-szabadságharcunk ezen kimagasló hősenek emelendő emlékmű pénzalapjához hazafias áldozatával hozzájárulni s hírlapilag nyugtázandó kegyes adományát az ide mellékel postautalvány felhasználásával hozzám beküldeni méltóztassék.”

Béri Balogh fája

véből küldött. Amikor az agg törzs végleg kiszáradt 1940-ben, megjelent Bodnár István Béri Balogh-ról szóló könyve, már a ma is díszlő új sarj újította meg a fa életét. Az elfogatás 300. évfordulóján a Tolna Megyei Egyed Antal Honismereti Egyesület sem feledkezett el a méltó megemlékezésről.

Töttös Gábor

Kétszáz évvel ezelőtt született Albert Ferenc csillagász

Albert Ferenc, a XIX. század egyik kiváló magyar csillagásza, kétszáz évvel ezelőtt, 1811. január elején született az ausztriai Klagenfurtban. Apja császári tiszt volt, elemi iskolai tanulmányait szülővárosában kezdte, német nyelvű iskolában. Apját 1820-ban Egerbe helyezték, fia itt magánúton folytatta tanulmányait és magyar nyelvű iskolában szerzett bizonyítványt. Már gyermekkorában vonzódott a matematika, a természettudományok iránt.

Apja barátja Tittel Pál, a helybeli csillagda igazgatója keltette fel érdeklődését a csillagászat iránt. Miután Tittel 1824-ben a budai csillagdába került, egy év múlva 1825-ben oda követte Albert Ferenc is. A fővárosban nagy hévvel kezdett tanulni. Az említett év augusztusában a pesti egyetem bölcsészettudományi karán az összes mennyiségtan tudományokból fényes sikerrel vizsgázott. Tehetséges csillagásznak bizonyult. 1825. augusztus 8-án egy új üstökösöt fedezett fel. 1829. szeptember 9-én csillagászatból tett sikeres vizsgát az egyetemen. Széchenyi István hatására állandóan tökéletesítette magyar tudását. 1831-ben már magyar nyelvű csillagászati cikkeket írt a Közhasznú Esmeretek Tárába.

Miután mestere Tittel Pál a fenti évben elhunyt, a csillagda vezetésével őt bízták meg, helyettes csillagász minőségben. 1825-ben szintén a pesti egyetem bölcsészettudományi karán a bölcséleti tudományok „tudorává” (doktorává) avatták. Még 1834-ben megnősült. 1836-ban Mayer Lambert Ferenc igazgató mellett adjunktusi beosztást kapott a csillagdában. 1837-ben részt vett a német orvosok és természetvizsgálók prágai gyűlésén.

1841-ben a pesti egyetemen a csillagászat s a „kortan” s a felsőbb földmérés rendes tanárává nevezték ki a harmincéves fiatal tudóst. Az említett tudományokat ő tanította először magyar nyelven hazánkban. 1842-ben a magyar orvosok és természetvizsgálók második pesti gyűlésén a kettős csillagokról tartott színvonalas előadást. 1843-ban pedig addigi munkássága elismeréseként a Természettudományi Társulat tagjává választották.

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc napjaiban a magyarrá vált Albert Ferencet a budai nemzetőrség századosává nevezték ki. Ilyen minőségben irányította a vár bástyáinak megerősítését. Az erődítmény 1849. májusi ostromának napjaiban az obszervatórium műszereit leszereltette és ezáltal megmentette a pusztulástól. 1849. június 27-én „fegyveres felkelésben való részvétel gyanúja miatt” a császári katonák letartóztatták és október 17-én egyévi várfogságra ítélték, de időközbeni amnesztiával már november 12-én szabadult.

Miután Bartakovics Béla egri érsek 1851. április 15-én az egri csillagda igazgatójává nevezte ki, családjával Egerbe költözött. Ekkor nemcsak csillagász, hanem egyházmegyei könyvtárosi, liceumi tanári kinevezést is kapott. A csillagda vezetőjeként 1856. március 17-én beadvánnyal fordult érsekéhez, amelyben anyagi támogatást kért az addigra már elavult műszerek felújítására, azonban ehhez nem kapta meg a szükséges összeget. A csillagászati megfigyeléseken kívül meteorológiai észleléseket is végzett. Még 1852-ben a liceum épületében a csillagdával kapcsolatos meteorológiai megfigyelőállomást rendezett be. Megfigyeléseit rendszeresen közzétette az Eger című lapban. Egerbe kerülésekor először a filozófiai fakultáson oktatott, de rendkívüli tanárként németet és asztronómiát is tanított. 1854-ben rendes tanári professzori kinevezést kapott. 1855. szeptember elsején kedvenc tárgya, a matematika oktatásának engedélyezését kérte az érsektől. A matematikán kívül oktatott fizikát, geográfiát és statisztikát is. Mint tanár 1861-ben 60. évét elérve nyugdíjba ment.

A következőkben, mint könyvtárosról is szólnunk. Az egri érsek 1852. augusztus 29-én nevezte ki egyházmegyei könyvtárosnak, az intézményt elődjétől december 31-én vett át. Felismerve a bibliotéka „nagy becsét keblemben azonnal szilárd elhatározás támadt mindent elkövetni, mi erőmből telik, hogy e nagyszerű intézet eredeti céljának megfelelőhessen is új virágzásnak indulhasson. Mi annál könnyebb lön mivel érsek urunk ő nagyméltóságának élénk tudomány szeretete, bőkezű pártolása vezércsillag gyanánt ragyog ez intézet fölött” – írta a könyvtárról készített dolgozatában 1864-ben. A könyvtár átvétele után hozzákezdett az addig hiányzó címjegyzékek (katalógus) elkészítéséhez. 1852-től 1864-ig 23 477 kötetbe foglalt 17 237 munka lajstromozását végezte el. A kötetek címjegyzékei 24 kötetet tettek ki. Ritka szorgalommal végzett munkája gyökeres fordulatot jelentett a könyvtár életében. Hozzáfogható könyvtáros csak Iványi Sándor volt a XX. században.

Albert Ferenc termékeny szakíró is volt. 1851-ben Egerben könyve jelent meg *Napfogyatkozásról* címmel. 1853-ban szintén Egerben magyar nyelvtana és német nyelvtana látott napvilágot. 1863-ban a liceumi bölcsészeti hallgatók részére „mennység- és természetani földrajz könyvet” írt. A megjelenteken kívül kéziratban maradt német irodalomtörténete „Az erőműtan kézikönyve”, *A szakcsillagászat kézikönyve*, a népszerű *Csillagtan* című kötete. A nyomtatásban megjelent és kéziratban lévő munkáin kívül huszonegy kötetnyi jegyzetanyagot is hátrahagyott.

Figyelemreméltó ismeretterjesztő, tudománynépszerűsítő munkássága is. Ismeretterjesztő cikkeiben leginkább csillagászati, időjárás- és földrajzi témákkal foglalkozott. 1825–1848 közötti csillagászati megfigyeléseit rendszeresen közölte az *Offner Pester Zeitung* és a *Pester Tageblatt* német nyelvű lapokban. Cikkei jelentek meg 1832-től magyar nyelven a *Jelenkorban*, a *Nemzeti Újságban*, a *Pesti Naplóban*, az *Idők Tanújában*. Az ismeretek terjesztésére felhasználta a naptárakat is. 1827-től kezdve haláláig több hazai naptár munkatársa volt, többek között az Egri Képes Naptáré. Számos tudománynépszerűsítő cikket írt az 1832–1834 között megjelent *Közhasznú Esmeretek Tára*ba is.

Albert élénk tudományos szervező munkásságot is kifejtett, főként a magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlései alkalmával. Már korábban említettük, hogy előadást tartott a magyar orvosok és természetvizsgálók második pesti gyűlésén. 1853-ban a XII. rimaszombati gyűlésen a naprendszerekről és az állócsillagok meghatározásáról beszélt. Életének egyik fénypontja volt a magyar orvosok és természetvizsgálók 1868. augusztus 21–29 között Egerben tartott ülése, amelynek egyik titkára és a gyűlésről kiadott jegyzőkönyv szerkesztője volt. Ebben az időben adta ki mindmáig használható munkáját: *Heves és Külső-Szolnok törvényesen egyesült vármegyéknek leírása* címmel.

Albert Ferencről nem volt idegen a sajtó sem. 1860. szeptember elsején elindította az *Egri Értesítőt*, az Eger című lap elődjét. Nem tudjuk, hogy mi okból, 1872. április 12-én beadvánnyal fordult Bartakovics érsekhez, amelyben tudatta, hogy a vármegyei tanfelügyelői megbízatása miatt lemond a csillagdaigazgatói, könyvtárosi és tanári állásairól. A már öregedő tudós tanfelügyelői feladatát is nagy szorgalommal látta el. Szinte minden iskolát meglátogatott. Tapasztalatairól az Eger című lapban rendszeresen beszámolt.

1883. augusztus 9-én hunyt el Egerben, életének 73 évében. Földi maradványait a Fájdalmas Szűzről elnevezett sírkertben, a „Hatvani temetőben” hantolták el. Sirja jelenleg már nem látható. A második világháború után a Széchenyi út 2. szám alatti lakóházát emléktáblával jelölték meg. A városban utca őrzi emlékét.

Irodalom: *Antalóczi Lajos:* Az Egri Főegyházmegyei Könyvtár története (1793–1989). Eger, 1989. 37; *Szecső Károly:* Albert Ferenc (1811–1883). In: Kétszáz éves az Egri Főegyházmegyei Könyvtár 1793–1993. Emlékkönyv. Eger, 1993. 261–270; *Zétényi Endre:* Albert Ferenc. Az Egri Pedagógiai Főiskola Évkönyve 7. Eger, 1962. 393–394.

Szecső Károly

Az Erkel-családról II.

Erkel Ferenc családja és munkássága 1839 és 1850 között

Erkel Ferenc újabb zeneszerzői tevékenységbe fogott az 1839-ben *Adler Adélla*l kötött házasságát követően. Alighogy gyulai nászútjukról visszatért Pestre, fellobbant benne az operazene komponálásának lángja, amely bizonyára azóta izzott benne, amióta Kolozsváron megismerte *Ruzitska József* „*Béla futása*” című sikeres magyar hangvételű daljátékát. Házassága egyéves évfordulója előtt néhány nappal, 1840. augusztus 8-án a Nemzeti Színházban bemutatásra került első operája a *Bátori Mária*, úgysis, mint a magyar operairodalom legelső értékes és maradandó alkotása. Az opera szöveggönyvét *Egressy Béni* írta *Dugonics András* 1795-ben készült szomorújátéka nyomán. A történet drámai magva társadalomtörténeti, illetve intrikai gyökerű. Megnyilvánul benne az az ellenzéki és alávetettség-ellenes hang, amely végigvonul Erkel operáin. Kizendül belőle Erkelnek a haza iránti szeretete és aggodást kiváltó állapotának kinyilvánítása is. Az opera története röviden az alábbi: A király fia, István herceg, akiről a népet megszemélyesítő kórus azt hirdeti, hogy „*ki békét derített a nyomorgó hazára*”, elveszi házasságon kívül született két gyermekének az anyját, az erkölcstelennek megbélyegzett „nemes hölgyet”, *Bátori Máriát*. A herceg rosszakarói, irigyei, amíg ő vadászaton van, a királytól kierőszakolt hozzájárulással, megölik Máriát, hogy ne kerülhessenek a gyermekei majd véletlenül sem az „Árpád-ház trónusára.”

A bemutatón István szerepét Erkel öccse, *Erkel József* énekelte. Az opera éveken át volt a Nemzeti Színház egyik legsikeresebb előadása. A korábban már idézett korabeli jeles zenekritikus, *Mátray Gábor* kiemelte az operáról írt kritikájában „*az együttesek mesterségbeli tudást eláruló felépítését*”. A Magyarországon működött neves német származású zeneszerző, *Volkman Róbert* Schumannnak írt levelében ezt írta a *Bátori Máriáról*: „*Az opera maga derekas munka ... uralkodik benne a magyar elem ... ami igen illik a tárgyhöz*”. Az operában Erkelnek sikerült a kialakult és a hagyományossá vált operai formákat – elismerésre méltó módon – „megtöltenie” a magyar verbunkos muzsikától átítatott zenéjével.

Erkel a *Bátori Mária* premierjét követően újult lendülettel vett részt Pest-Buda zenei életében. Segítője lett a két városrész Hangászegyesületének. Vezényléseket vállalt az egyesület által szervezett hangversenyeken. Zeneszerzőként egy különösnek nevezhető zongoraművel állt elő *Emlékül Liszt Ferencre* címmel. A *Rákóczi indulót* dolgozta fel olyan szellemben és módozatban, ahogy azt Liszt játszotta akkoriban pesti hangversenyein. A számos kiadásban megjelent kompozíció annak a barátságának kezdetét is jelentette, amely Liszt és Erkel között létrejött és tartott életük végéig.

Erkel Ferenc. Franz Eybl litográfája, 1841. (Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnok)

1842. július 7-én nagy öröm költözött Erkelék otthonába, megszületett első gyermekük, *Erkel Gyula*. Belőle zenetanár, zeneszerző és karnagy lett. Segédkarmestere, majd karmestere volt a Nemzeti Színháznak és az Operaháznak, zenetanára a Zeneakadémiának. Újpesten zenekonzervatóriumot alapított és igazgatott. Kísérőzenét írt a „*Csongor és Tündéhez*” és „*Az ember tragédiájához*”. Számos népszínmű zenéjét állította össze, köztük a „*Falurosszának*” is. Újpesten halt meg 1909-ben.

*Egressy Béni*t, a Nemzeti Színház tagját az 1840-es évek elején erősen foglalkoztatta a Hunyadi-család története. Erkelnek a figyelmét egy színmű kellette fel a Hunyadiak iránt, amelynek hatására 1843-ban megkomponálta *Hunyadi László hatyúdálát*, a régi kolozsvári barátának, *Brassai Sámuelnek* ajánlva, amely zenekari változatban az opera részévé vált. 1843-ban *Bartay András* zeneszerző lett a Nemzeti Színház igazgatója, aki pályázatok meghirdetésével segítette elő a magyarosodást a művészetek eszközével. Pályázatot hirdetett a „magyar népleteiből merített” témájú színművek írására. Ennek nyomán keletkeztek évtizedeken keresztül a jeles magyar zenés színművek, amelyekhez Erkel is szívesen komponált zenéket. *Bartay* hirdetett pályázatot *Vörösmarty Szózatának* megzenésítésére is. Erkel a bírálóbizott-

ság tagjaként nem vehetett részt a versenyben, de a költemény megzenésítése őt is megihlette. A pályázatot *Egressy Béni* nyerte el.

1843. november 2-án megszületett Erkel második fia, *Erkel Elek*. Fiatalon az óbudai hajógyárban kitanulta a kovácsmesterséget. Zenei tehetsége révén csakhamar muzsikus pályára került. Nagydobosa lett a Nemzeti Színház zenekarának, később a Népszínházba hívták karmesternek, majd az Operaház szerződöttette. Írt szindarabokhoz betétzenéket és vidám témájú daljátékokat. Budapesten hunyt el 1893-ban.

Az 1844-es esztendő Erkel Ferenc életében eseményekben és sikerekben gazdagon telt el. Január 27-én került bemutatásra *Hunyadi László* című operája. Szövegét *Tóth Lőrinc* drámája nyomán szintén Egressy Béni írta, amely állítólag úgy került Erkelhez, hogy Erkel összetalálkozott Egressyvel az utcán, akinél az elkészült libretto volt. Betekintésre elkérte tőle, aztán nem adta vissza, mondván: jónak tartja megzenésítésre. A bemutatón a címszerepet éneklő pozsonyi tenoristán kívül a többi szerepet a Nemzeti Színház jeles operistái énekeltek. Kis szereplőként Egressy Béni is színpadra lépett. A bemutatót követően az akkori értékelők két táborra szakadtak: a hiányosságait felnagyítókra és az erényeinek örvendzőkre. *Ábrányi Kornél* zeneíró, zeneszerző szemtanúként eképpen emlékezett vissza a bemutató fennkölt perceire: „Mikor az első felvonás végén először csendült fel a »meghalt a cselszövő« kezdetű, s még ma is mindig felvillanyozó karének ... elementáris tapsvihár tört ki ... a közönség tömegesen felkelt a helyéről, kendőket, kalapokat lobogtatott, s zúgta az éjjeneket. Mikor pedig a függöny legördült, többször követelte a kar ismétlését, a szerzőt pedig számtalanszor hívta a lámpák elé.” Az *Életképekben* – találón – ezt lehetett olvasni: „olgy sikerült szüleménynek vallhatni jelen dalművet, hogy azt bátran sorolhatjuk a legjelesb hazai zenekincseinkhez.”

A Hunyadi László színe kerülése után Erkel a Pest-Budai Hangszegyesület állandó karnagyává választják: *Szigligeti Ede* két színművéhez 27 dallamot szerez. Egy dalegyleti hangversenyen megszólaltatja új, *Capriccio* című zongoradarabját.

1844. április 9-én megszületik harmadik fiúgyermeké, *Erkel László*, a későbbi zongoratanár és kóruskarnagy. Békésgyulán és Szeghalmon vezetett énekkart. Országos dalos ünnepeken a gyulai kórusa kitüntetésekben részesült, 1870-ben Pozsonyba költözött. Ott volt tanítványa Bartók Béla. 1896-ban halt meg Pozsonyban.

1844. május 8-a és 20-a közt Pozsonyban, ahol a magyar országgyűlés ülésezett, adta elő – ujjongó elismerést aratva – a Nemzeti Színház operatársulata Erkel két operáját, a Bátori Máriát és a Hunyadi Lászlót. A Nemzeti Színház akkori, a zeneszerzést művelő és a színház vezetéséhez nagyszerűen értő igazgatója, Bartay András 1844 tavaszán meghirdette – harmadik pályázataként – Kölcsey *Himnusz*-ának megzenésítését. Tizennégy pályamunka közül (június 15-én) a zsűri Erkel Ferenc megzenésítésének ítélte a fődíjat. A Kölcsey és Erkel alkotta *Magyar himnusz* július 2-án hangzott el először – ünnepélyes keretek között – a Nemzeti Színházban. (A történelmi események miatt azonban csak 1909-től válhatott a magyarság bensőséges imájává.)

1845 első hónapjában Erkelné Adler Adél megszülette a család negyedik gyermekét, *Erkel Ilonát*, akit tizennégy éves korában sajnálatosan elvesztettek szülei és testvérei.

Az 1845–46–47-es években a Hunyadi László sikere egyre nőtt. Erkel megkomponálja az opera nyitányát, amely a 1845. október 29-én hangzik fel először. A mekkül sikerült nyitány egyben az első „mintapéldánya” a magyar szimfonikus költeményeknek is. *Thalberg*nek, kora egyik legnagyobb osztrák zongoraművészenek – decemberi pesti fellépésekor – a Hunyadi László már a nyitányának az elhangzásával együtt nyerte el a tetszését.

1846. január 2-án új, ötödik családtag jött világra Erkeléknél, *Erkel Sándor*, a majdani zenekari művész, zenetanár, kóruskarnagy, zeneszerző és operakarmester. Zongorázni édesapja, zeneelméletre Mosonyi Mihály tanította. A négy zenei szakemberré lett Erkel-fiúk közül a legtehetségesebb. Tizenöt évesen üstdobosa a Nemzeti Színház zenekarának, huszonnyolc éves korában kóruskarnagy, majd visszatér a Nemzeti Színházba karnagnak és negyvenkét évesen az Operaház karmestere lett. Elnök karnagya volt – atyja utódként – a filharmóniai társaság zenekarának is. Zeneművei közül a *Csobánc* című operája emelkedik ki. Békéscsabán hunyt el 1900-ban.

1847 februárjában, pesti hangversenyei alkalmával, *Berlioz* is meghallgatta a Hunyadi előadását. Emlékirataiban ezt írta Erkelről: „nagy tehetségű, kiváló és érdemes férfiú...”, az operájáról pedig: „Ebben a műben ... egész sereg kitűnő dolog van.” 1847-ben nászalt komponált Teréz húga esküvőjére, amelyet aztán beillesztett a Hunyadi László zenéi közé. Ez év májusában az akkor 35 éves *Liszt Ferenc* is meghallgatta Pesten a Hunyadiat, és még abban a hónapban eldirigálta Bécsben annak nyitányát.

Nem sokkal a 48-as pesti márciusi forradalmi események után, 1848. április 6-án megszületett – hatodik gyermekként – Erkel második leánya, *Erkel Mária*, akiről csak az maradt fenn, hogy atyjának öreg korában egyik ápolója volt.

A hazai kedvezőtlen történelmi állapotok miatt, Erkel 1849-ben hosszabb időre Gyulára küldte feleségét Rezső öccséhez. A nyarat Erkel is Gyulán töltötte. 1850. február 24-én Gyulán született meg Erkelék hetedik gyermeke, illetve ötödik fiúgyermek, *Erkel Lajos*, az Operaház későbbi ügyelője, Erkel öregkori gondviselője.

Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc bukását követően, a „rebellisnek” nyilvánított két Erkel-operát nem volt ajánlatos játszani a Nemzeti Színházban. A „kimondatlan tilalmat” a hírneves francia operaénekesnő, *Anne De La Grange* 1850 nyarán „oldotta fel”. Miután nagy sikerrel énekelt a Nemzeti Színházban három külföldi operában, a közönség magyar dalműben is látni óhajtotta. Erkel erre elővette a Hunyadi Lászlót, és a Szilágyi Erzsébetet megszemélyesítő énekesnőnek egy nehéz, de igen szép áriát komponált. Az ária azóta is az ő nevét viseli. Ezzel a Hunyadi László sikerrel kelt életre ismét! Az énekesnő pedig megérdemelt elismerést kapott a július 20-i *Hölgyfutárban*. Ez állt benne: „*Erzsébet szerepének minden szépségét csak most élvezhettük tökéletesen.*”

A sikerben méltán osztozott a zeneszerző és a karmester Erkel Ferenc is.

Várnai Ferenc

RÁKÓCZI HŰSÉGÉBEN Hagyományörző pályázat 1711–2011

A 2003. esztendőben köszöntött ránk a Rákóczi szabadságharc 300. évfordulója. Az egykori harcokat felidéző történelmi játékokkal, a Rákóczi várakban rendezett romantikus programokkal ünnepeltük a kurucok hősi harcait nemzetünk szabadságáért. Borsiban, ahol megszületett Rákóczi, az édesanyát, Zrínyi Ilonát köszöntöttük. Regécen a nyolc éves Rákóczival „találkoztunk”. A rejtelmes várban először az osztrák császár kémeit kellett elfognunk. Rákóczi egy sziklán ülve fogadott bennünket, s kedvelt játékára hívott mindenkit. Tanítóival minden nap a *szógyűjtőt* játszották. Nézzétek ezt a csodálatos tájat, a vulkánok koszorúját, a zúgó fenyveseket, a dombok alatt meghúzódó falucskákat, a kicsi templomokat, ahonnan a szellők felhozzák a harangok szavát – olyan, mintha egy kicsi haza lenne. Ki tudna olyan szép szavakat mondani, amelyek rokonságban vannak a hazával? Rákóczi örömmel jegyezte fel a legszebb szavakat.

Sárospatak vára most is olyan, amilyenek Rákóczi látta. Az egykori lovagteremben avatta fel – akkor már vezérlő fejedelemeként – kedvelt nemes ifjait. S mi is ugyanott avattuk szövetségünk új nemes ifjait. Innen küldtük üdvözlétünket a rodostói diákoknak, akik részt vettek pályázatunkon. Ők a fejedelem emlékeit kutatták a törökországi Rodostóban.

A katonai túlerő azonban letörte a kurucok szabadságharcát. „Nagymajtényi sikon letört a zászló” – szól a keserű dal. Ám a 300. évfordulón nekünk is van egy dalunk, üzenetünk:

Felemeljük a Pro Patria zászlót!

Azoknak a felfedezőknél és a szövetségbe nem tartozó diákoknak, barátainknak hirdetünk pályázatot, akik hívei a Rákóczi hagyományoknak, akik lelkesen emlékeznek a kurucok dicső küzdelmére.

Az első feladat: legyen rajzlapra, kartonra festett Rákóczi zászlód, arra jegyezd fel munkáidat.

A második: képzeletbeli utazás Borsiba, ahol zászlódra rajzolod a várkastély tornyát és egy köszöntő szalagot írsz az édesanyá, Zrínyi Ilona emléktáblájára.

A harmadik: képzelt utad Regécere vezessen! Legyél te is a szép szavak, kifejezések gyűjtője, mint egykor Rákóczi. Ám neked a szülőhelyedről, lakóhelyedről kell gyönyörű szavakat írni. Lehet épület, tájrész, az utcád, egy kiválasztott történelmi emlék, bármi, amiről, – akár egy képeslap formában – szép szavakkal tudsz írni.

A negyedik: színhelye Sárospatak, a lovagterem, ahol Rákóczi nemes ifjai fogadalmat tettek. Alkosd meg az egy mondatos fogadalmadat, amely tetszene Rákóczinak is. Írd a zászlódra!

Az ötödik: Rodostóba röpit a képzeleted. Te mit vinnél ajándékkul a hazából a bujdosó Rákóczinak?

Ha 2011. május közepéig elküldöd zászlód másolatát a **Magyarország Felfedezői Szövetség** címére **1032 Budapest, San Marco u. 81.** válaszul egy török-magyar nyelvű emléklapot kapsz. Ha eljössz a szövetség táboraiba Sárospatakra, a vár egykori lovagtermében nemes ifjúnak, nemes lánynak avatunk pályázatotért.